

1

Kmečka lastovka

// Jernej Figelj

V Sloveniji gnezdi pet vrst lastovk, in sicer breguljka (*Riparia riparia*), skalna lastovka (*Ptyonoprogne rupestris*), mestna lastovka (*Delichon urbica*), kakšen par rdeče lastovke (*Hirundo daurica*) in kmečka lastovka (*Hirundo rustica*). Ni naključje, da je od vseh petih vrst ljudem najbolj poznana in najbolj priljubljena ravno kmečka lastovka. *Kjer lastovke gnezdi, so dobri ljudje doma ...* tako prepeva narodnozabavni ansambel v svoji znani viži, v kateri opisujejo navezanost ljudi na lastovke (zelo verjetno kmečke lastovke).

V časih, ko mleko še ni rastle v trgovinah in krave še niso bile vijolične z napisom na rebrih, je mnogo več ljudi živelo na kmetijah in podeželju. Nekateri bolj, nekateri manj skromno, vsem pa je bilo skupno to, da so dobro poznali naravo in živali okrog sebe. Na kmetijah in v kmetijskih poslopih pa ne živijo samo ljudje in živina, tudi divje živali radi zgrabijo ponujeno priložnost za boljše življenje. Polhi (*Glis glis*) radi zaidejo na podstrešje, lisica (*Vulpes vulpes*) se ponoči priplazi iz bližnje hoste in ukrade kakšno kokoš, v hlevih pa od pomladi do jeseni delajo živini družbo kmečke lastovke. Kmečke lastovke so nedvomno privlačne ptice. Z dolgim vrezanim repom, kovinsko modrimi peruti in hrptom, svetlimi prsmi in rdečim obrazom so izredno lepe na pogled, privlačna pa je tudi njihova čebllajoča pesem. Prehranjujejo se z mušicami in muhami, včasih jih lovijo kar v hlevu, v katerem gnezdi. Morda je prav ta lastnost pripomogla k temu, da je kmečka lastovka ena redkih srečnic iz kraljestva živali, ki jo je človek v svoji nesmiselni razdelitvi na koristne in škodljive uvrstil med koristne živali. Tako je našla pot tudi v marsikateri ljudski pregovor in vražo. Ponekod je naklonjenost do kmečkih lastovk šla tako daleč, da se je sprevrgla celo v strahospoštovanje. Na spletu sem našel zanimivo branje iz prejšnjega tisočletja, kjer je gospod Božidar Flegerič priobčil *Nekaj vraž štajerskih Slovencev med Muro in Dravo*. V oči mi je padla tale vraža – *lastovki ni smeti razdirati gnezda, tretji jajčec ali celo jemati mladičev iz gnezda, ker ona prinese ogenj in požge gospodarsko poslopje onega gospodarja, kjer se je to prigodilo*. Vsi vemo, da je kmečka lastovka selivka, v Slovenijo se prve lastovke vrnejo marca, in po dolgih, temnih, mrzlih zimskih mesecih prinese tople in dolge dneve. Lastovka je prinašalka pomladi, zato je razumljivo, da je uničevanje lastovk in njihovih gnezd nesprejemljivo dejanje. Takšen odnos do lastovk sem med odraščanjem doživel tudi na lastni koži. Kot otrok sem čez poletje počitnikoval pri babici in dedku v Goriških

2

3

Brdih. Dedek je imel hlev, v katerem so bili konj, bik ter nekaj krav. Kar samoumevno je bilo, da so na travovih v hlevu gnezdile kmečke lastovke. Nekoč sem ga vprašal: »Kako to, da je okno od hleva tudi ob deževnem vremenu odprto? Odgovor je bil kratek in jednat: »Lastovke!«

Kmečke lastovke imajo raje žive hleve kakor prazne. Topleje jim je, več imajo hrane in zato lažje vzredijo nov zarod. Medtem ko sem jaz odrasel, dedek ni postal nič mlajši in starost ga je prisilila, da je spraznil hlev. Tako se je tudi število gnezdečih lastovk zmanjšalo. Ostala sta samo še dva para, zaradi katerih je bilo okno na zaprtih vratih praznega hleva skozi celo leto odprto. Dedek je rad spomladanske popoldneve preživljal pod latnikom. Z očmi je prečesaval nebo in iskal prve lastovke. Prazen hlev je kot črv dvoma glodal v njem in nemalokrat se je na glas pridušal, da bog ve, če se bodo letos *lašturce*, kakor jim je pravil, vrnile. Pregovor sicer pravi, da ena lastovka še ne prinese pomladi, a dedek je vedel, da ni tako. Ko se vrne prva lastovka, je pomlad za vogalom, samo še malo je treba potrpeti! Čas gre po svoji poti naprej, ne ozirajoč se na naše želje, in tako je za popotnico s seboj vzel tudi mojega dedka. Lastovke so še nekaj let vztrajale, s časom so odšle tudi one in tako je okno ostalo zaman odprto.

Pred tedni je v pisarno DOPPS prišlo pismo, katerega avtorica je prijetna gospa s Krasa, ki zaskrbljeno ugotavlja, da se je število kmečkih lastovk močno zmanjšalo. Spomni se, da so nekoč množično posedale na žicah pred jesensko selitvijo na jug, ko je šlo njihovo število v stotine, sedaj pa se jih nabere komaj nekaj deset. Sprašuje se, ali je to morda posledica povečanja števila vinogradov, ker v njih uporabljajo kemične pripravke. Vinogradi morda res ne pripomorejo k blaginji kmečkih lastovk, a če moramo iskati vzroke za upad številčnosti kmečke lastovke, je velika verjetnost, da jih bomo

najprej našli v spremembi načina kmetovanja. Mnogo kmetov se je odločilo, da se bodo odpovedali kravici v »štalci« in se raje posvetili vinogradništvu, sadjarstvu ali kateri drugi donosnejši dejavnosti. Nekatere lastovke so doživele enako usodo kot lastovke pri dedku. Tako kot je ugasnil hlev mojega dedka, tako je ugasnilo mnogo hlevov ne samo v Goriških Brdih, temveč tudi na Krasu in drugod v Sloveniji.

Kmečka lastovka že več kot dva tisoč let prinaša pomlad v človeška domovanja. V zadnjih 50 letih se je kmetijstvo tako spremenilo, da kmečka lastovka tega ne more več dohajati. V nasprotju z mestno lastovko, ki se je z veseljem preselila iz vlažnih prepadnih alpskih sten na nebotičnike in mostove, kmečka lastovka ne najde nadomestnega domovanja za hleve. Na Primorskem, kjer je ob pozno pomladanskih nalivih topleje kot drugod v Sloveniji, sicer poskuša gnezdit v zapuščenih hišah ali pa v odprtih garažah stanovanjskih hiš, toda vprašanje je, kakšna je njihova gnezditvena uspešnost. K sreči se zadnja leta zavest o pomembnosti narave med ljudmi povečuje. Vse bolj si želimo zdrave hrane, čiste pitne vode, vse bolj se zavedamo, da narava in z njo ptice niso samo lepe na pogled, marveč so pomemben in bistven del našega življenja. Prav povečanje te zavesti in pozitivnega odnosa do narave daje kmečki lastovki upanje, da bo v prihodnosti morda spet v stotnijah in tisočnijah posedala po žicah pred odhodom na dolgo potovanje proti južni polobli, od koder se vsako leto vrne s pomladjo pod perutjo. ●

1: Kmečke lastovke (*Hirundo rustica*) se vrnejo v Evropo sredi aprila, s tem, da so preletele 10.000 km s prezimovališč v južni Afriki. Njihovo potovanje traja približno štiri tedne in ponavadi samci prispejo pred samicami.
foto: Tone Trebar

2: Ena izmed redkih priložnosti, ko lahko kmečko lastovko vidimo na tleh je, ko nabira gradivo za gnezdo.
foto: Aleš Jagodnik

3: Kmečke lastovke se začnejo zbirati za odhod proti južni polobli, ko se prične krajšati dan in zmanjkovati hrane.
foto: Tomi Trilar

LITERATURA:

- Koren, A. (2008): Gnezditveni uspeh kmečke lastovke *Hirundo rustica* v hlevih z različnimi rejnimi živalmi in v opuščeni hlevih v Halozah (SV Slovenija). – *Acrocephalus* 29 (137): 89-97.
- Flegerič, B. (1900): Nekaj vraž štajerskih Slovencev med Muro in Dravo. – *Dom in svet* 13 (20): 640.